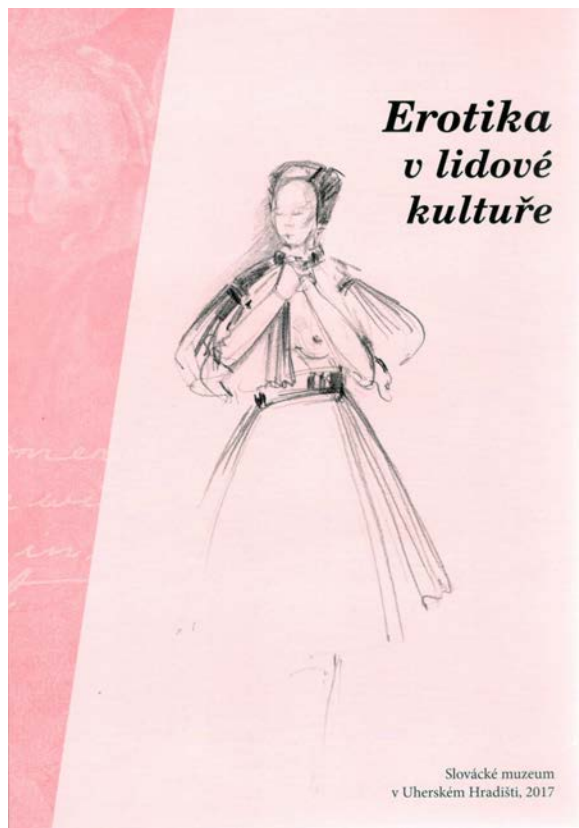

ЕРОТИКА В НАРОДНІЙ КУЛЬТУРІ

Йосиф Вархол

Міжнародна комісія з дослідження народної культури населення Карпат, зокрема її Карпатологічна субкомісія з дослідження народних звичаїв та обрядів, завдяки сприянню її директора, етнолога, доктора Іва Фрольца, фаховим та організаційним здібностям членів етнографічного відділу *Slováckého muzea v Uherském Hradišti*, заснованого 1914 року як етнографічний та археологічний музей, який згодом працював і як музей образотворчого мистецтва та історії, посівши провідну позицію в мережі чеських і моравських музеїв, працює систематично і цілеспрямовано. Членами субкомісії є наукові працівники академій, окремих факультетів етнологічного спрямування, фахові працівники окремих музеїв у Чехії, Моравії, Силезії, Словаччини. До її роботи долучилися і науковці Болгарії, Румунії, Угорщини. Упродовж останніх двох років дослідники спрямовували свою увагу на до-

слідження теми «Еротика в народній культурі» — теми, яка за минулого режиму зазнала строгої табуїзації інтимного життя (любовного зв'язку та сексу).

13–14 червня 2017 року в *Slováckém muzeu v Uherském Hradišti*, що на Моравії, відбулася Міжнародна наукова конференція на вищезазначену тему, співorganizаторами якої були Міжнародна комісія з дослідження народної культури населення Карпат, Карпатологічна субкомісія з дослідження народних звичаїв та обрядів і Секція про народні звичаї Чеської народознавчої спілки. У роботі конференції взяло участь 25 дослідників народної культури Карпатського регіону.

Нещодавно вийшов друком науковий збірник матеріалів зі згадуваної конференції під однойменною назвою *Erotika v lidové kultuře* (Číhal Petr (ed.). *Slovácké muzeum v Uherském Hradišti*, 2018, 366 str.), до якого ввійшли такі доповіді: *Передмова та «Еротика в концепції сімейного життя»* Александри Навратілової (*Brno*); *«Поняття сексуальності в народних верствах»* Людмили Тарцалової (*Uherské Hradiště*); *«Еротика та мораль в передвесільних і весільних ініціаціях в Угерськобродську та в моравських гірських селищах»* Павла Попелки (*Uherský Brod*); *«Вибирання мита» як приклад застосування еротичних мотивів у весільних звичаях»* Сильвії Летавайової, Мар'яна Жабенського (*Nitra*); *«Еротика як супровідне явище традиційних робітничо-супільних явищ (на прикладі вечіркових зібрань молоді)»* Яни Мелухової (*Bratislava*); *«Партнерське та еротичне життя у специфічно ізольованому гірському середовищі (на прикладі способу життя німецьких дереворубів у Малих Карпатах)»* Катарини Слободової-Новикової (*Trnava*); *«Еротична магія у службах людини»* Катарини Надаскової (*Bratislava*); *«Образ води в любовному житті»* Магдале-

ни Рихлікової (*Praha*); «Роль рослин у любовному житті наших предків. Етноботанічні фонди Етнологічного інституту Академії наук Чеської Республіки» Клари Лоренцовой, Ярміли Скружної, Марцели Сухомеловой (*Praha*); «Еротичні елементи М'ясниць на Злінську» Карела Павліштіка, Алені Прудкої (*Zlín*); «Контекст еротичних мотивів під час М'ясниць на Сході Чехії» Ганни Вінценціовой (*Pardubice*); «Відвідини дівчини та придбання частини її нижнього одягу під час великодніх обходів парубків та чоловіків як ритуалізованої форми еротично-ритуальних ігор (на прикладі великодніх обходів у Княжполі на Угерському Градішті)» Ганни Полакової (*Brno*); «Посольство пригод про св. Єнофеє Брабантске в народному живописі на склі» Алені Калинової (*Brno*); «Інципти любовних віршів на писанках у збіркових фондах Словацького музею в Угерському Градішті» Габрієли Смержичкової (*Uherské Hradiště*); «Любовні написи на валашських великодніх писанках» Мілади Фоглерової (*Vsetín*); «Еротика в народній культурі та її фотографічна візуальність» Гелени Баранкової (*Trnava*); «Євин нащадок (зображення жінки в Календарях Зваблिवого світу) Яни Полакової (*Brno*); «Метаморфозована еротика та сексуальна тематика в народних піснях з Валашська й Словацька» Вітезслава Вілімека (*Ostrava*); «Еротика у валашських народних піснях» Анни Грчкової (*Nový Jičín*); «Семантика кольорів, пов'язаних з любовним життям у народних піснях на Тешинську» Яни Рацлавської (*Ostrava*); «“Даремне” пісні у збіркових фондах музею з Домажліце» Йосефа Неєдла (*Domažlice*); «Трагічна любов у словацькій народній баладі. Любовне життя в тіні авторитетних» Мартіни Боцанової (*Trnava*); «Яблуко — любовний зв'язок та еротика» В'єри Коваржу (*Brno*).

Результати досліджень цієї проблематики на території Північно-Східної Словаччини, де проживає русько-українське населення, репрезентує праця «Еротичні мотиви в сімейній та календарній обрядовості та у фольклорних

проявах русинів-українців Словаччини» Йосифа Вархола і Надії Вархол. Еротичні мотиви весільної обрядовості були спрямовані насамперед на плодючість та збереження роду. Із цієї причини велике значення надавали укладанню молодого подружжя в ліжку, де здійснювалися статеві стосунки молодих, які в минулому відбувалися за присутності весільної дружини. У календарній обрядовості це були передусім ігри, у яких повною мірою виявлялася еротика. До них належало передусім Пастирске Русаля — ігри молоді з так званим солом'яним фалосоподібним джадом, який первісно виконував функцію охорони врожаю, худоби, а також його вважали божеством любові та плодючості. Еротичні мотиви знаходимо і в янському обрядовому пісенному циклі (Івана Купала), де, окрім аграрних мотивів, наявні й мотиви любовні та еротичні. Так само і в різноманітних іграх сільської молоді біля покійника — «лопатках» — характерний виразний еротичний елемент. Таке явище типове й для молодіжних ігор, які проводили в зимовий період на вечіркових зібраннях дівчат і парубків. Саме вечіркові пісні, які підспівували «страшкам» (вечірковим маскарам), насичені значними еротичними виявами.

У вищеподаній статті вміщено інформацію і про унікальну книгу народної еротичної поезії *U koliby*, яка 1933 року вийшла в Мукачеві у видавництві «Верховина». Це видання оформлене в шкіряну палітурку (наклад 100 пр.), з ручним голландським папером; містить народну еротичну поезію Верховини з колишньої Підкарпатської Русі (теперішня Закарпатська Україна). На той час таке видання було сенсаційним. Варіанти цієї народної еротичної поезії Вархоли виявили і на Пряшівщині.

Наприкінці наукового збірника кожен розвідку резюмовано англійською та німецькою мовами, численними кольоровими та чорно-білими світлинами. А ще — чудове графічне оформлення, рожево-пастельний колір обкладинки з влучними, витонченими рисунками напівгоголених дівочих постатей на початку

кожного тематичного розділу, що надає виданню зорової еротичності. Також вміщено Список використаної літератури і Географічний покажчик.

Зазначений науковий збірник є продовженням цілої низки надзвичайно успішних етнологічних студій, тематично спрямованих на аспекти традиційної духовної культури, виданих зусиллям *Slováckého muzea v Uherském Hradišti*, як наприклад: «Лікування в народній традиції» (2015), «Зооморфна те-

матика в народній традиції» (2013), «Чоловік та жінка в народній традиції» (2011), «Тіло як культурний феномен» (2010), «Дари та обдаровування» (2007), «Звичаї та обряди соціально-професійних груп» (2005), «Зелень в народних звичаях» (2003) та багато інших, які документують основні сторінки способу життя та побуту минулих генерацій. Виняткова цінність цих видань у тому, що в них подано комплексний аналіз раніше маловідомих наукових матеріалів.